

Telegraful Român

Apare Marția, Joia și Sâmbăta

Abonamentul:

Pe un an 32 coroane.
Pe șase luni 16 cor. — Pe trei luni 8 cor.

Correspondențele

să se adreseze Redacției «Telegrafului Român», Strada Măcelarilor Nr. 45. — Scrisori nefrancate se refuză. — Articole nepublicate nu se înapoiază.

Prețul inserțiunilor, după învoială

Abonamentele și inserțiunile să se adreseze Administrației ziarului «Telegraful Român», Sibiu, Strada Măcelarilor Nr. 45.

VASILIE MANGRA

Arhiepiscop al Transilvaniei, Mitropolit al românilor ortodocși din Ungaria și Transilvania, consilier intim al Majestății Sale ces. și reg. apostolice, membru în casa magnaților, membru activ al „Academiei Române“ etc. etc.

după scurtă boală, împărțit cu Sfintele Taine, a adormit în Domnul Luni înainte de amezi, la ora 8 și jumătate, în Budapesta, în etate de 68 de ani.

Luni după amezi, când ziarul nostru, trecut prin cenzură, se pune sub tipar, am primit dela Budapesta telegrama despre moartea fără de veste a Arhiepiscopului și Mitropolitului Vasilie Mangra.

Plecase spre capitală cam suferind de urmările unei boale acute. Cu toate acestea, moartea timpurie a mult activului și mult silitorului arhieru, stâns departe de reședința sa, ne vine cu totul pe neașteptate.

În vremurile de astăzi, nespuse de grele, biserica ortodoxă română din Ungaria și Transilvania pierde pe unul dintre cei mai energici, pe unul dintre cei mai vrednici păstori ai săi.

Dispare o personalitate cu însușiri de a se ști impune și acelora, cari n'au fost și nu sânt prieteni ai bisericii noastre naționale și ai școalelor sale confesionale.

Dacă o moarte năprasnică nu l-ar fi smuls dintre noi, Vasilie Mangra, ajuns la culme, ar fi săvârșit atâtea fapte de seamă, încât ar fi pus în admirare poate și pe cei ce îl osândiseră odată cu atâtea asprime pentru atitudinea sa politică, — o atitudine prin care el a dovedit că se și poate valida — într'o atmosferă ce n'a creat-o dânsul.

A trăit o viață plină de sbucium și învâpăiere.

Ca mic școlar neastâmpărat, colegii săi de alt neam, îi fac viața amară. Ca profesor, mult iubit de elevi, este înlăturat din catedră la cererea unui guvern volnic. Ca episcop i se refuză întărirea. Ca deputat al parlamentului este atăcat și insultat de înșiși foștii prieteni și aderenți...

Și toate le-a suportat, în nădejdea că la „ziua de judecată“ — care a și sosit în 6 August 1916 — i se va da reparația meritată.

Zădarnic i s'au tras la îndoială sentimentele curate ce le nutrea pentru biserica și nația sa. El știa, că sprijinitori de guverne au mai fost și alți români, cari asemenea au avut să îndure până la un timp furtuna fraților nemulțumiți cu cei ce trebuie să caute prietenia și bunăvoința celor puternici.

Conștiu de răspunderea sa, în sufletul lui a fost condus totdeauna de cele mai curate și desinteresate scopuri. Aceasta o știu mai bine toți aceia, cari au avut prilej să-i vadă mai de aproape lucrarea sa împreună, cu deosebire în timpul din urmă, de piedeci uriașe, pentru a căror înlăturare se cer mijloace și oameni nu de toate zilele.

Bogat în calități intelectuale și morale, și prea sărac în averi materiale, — așa a trăit și așa a murit Vasilie Mangra, omul datoriei și al muncii.

Soartea, din cale afară crudă, l-a răpit, — când am mai dat atâtea mii de jertfe scumpe, — cu mult prea de vreme.

Suflarea românească cinstită, a credincioșilor bisericii noastre, va îmbrăca haină de jale, și o lacrimă caldă va vărsa pentru luminatul și

truditul Arhieru, care n'a trăit pentru sine, care n'a cunoscut moleșala, și căruia nu i-a fost ursit să ajungă epoca de pace și să-și apere biserica și școala din arhidieceză cu aceleași rezultate, pe care le obținuse când fusese în veci neobositul vicar al consistorului dela Oradea mare și cel mai iubitor părinte sufletesc al păstoriiților săi.

În fața tronului dumnezeesc, unde se prezintă acum, va roști rugăciunea ferbinte, pentruca Domnul să ocrotească și mai departe biserica și neamul său, și să ierte pe toți aceia, cari în viața sa pământească atât de mult l-au mâhnit...

Pe mitropolitul nostru Dumnezeu să-l odihnească în corturile dreptilor! E. H.

Mitropolitul Vasilie Mangra

O telegramă sosită aici în Sibiu în 14 Octomvrie n. la amezi ni-a adus vestea tristă, că arhiepiscopul-mitropolit Vasilie Mangra a răposat Luni înainte de amezi în Budapesta.

Vestea aceasta a atins dureros inimile românilor ortodocși, cari tocmai în aceste zile de grea cercare pentru neamul și pentru biserica noastră credeau, că vor fi cruțați de frecările și agitațiunile legate de alegerea de mitropolit.

Soartea noastră a oamenilor este în mâna lui Dumnezeu, și fericit e omul, care la adânci bătrânețe poate zice cu bătrânul Simeon: Acum slobozește-mă, Stăpâne!

Răposatul mitropolit a trecut prin toate fazele vieții, care înalță și smerește, ridică și umilește. Bunul Dumnezeu a voit, ca la bătrânețele sale profesorul de odinioară dela teologia din Arad, idealul tinerimei pe timpul cu procesul Memorandumului, vicarul dela Oradea mare, deputatul dietal, și pentru schimbarea ținutei sale politice aspru criticatul Vasilie Mangra să fie ridicat la demnitatea de mitropolit.

Reprivind asupra vieții sale, reprivind asupra cărărilor sale, cari în timpul din urmă nu au fost presărate cu flori, răposatul a putut zice cu bă-

trânul Simeon: «Acum slobozește».

Istoria va pronunța verdictul său asupra răposatului mitropolit Vasilie Mangra.

Și cărțile se vor deschide și faptele se vor vedea, și judecătorul imparțial va pronunța sentința.

Noi stăm în preajma mormântului nou, care se va închide, și va ascunde rămășițele pământești ale unui om, care a golit până în fund paharul amărăciunii.

Vor trece valurile politice, se vor așeza; vor veni alte timpuri, sperăm mai bune, vor veni alți oameni, cari vor cerne bine și timpurile, și împrejurările, și atunci nepreocupați, acei oameni ai timpurilor mai liniștite, vor pronunța sentința.

Arhiepiscopul și Mitropolitul VASILIE MANGRA
1850—1918

Noi, cei de acum, cercăm să zugrăvim icoana oamenilor bisericești după faptele lor pe teren bisericesc.

Din tinerețele sale s'a îndeletnicit cu cartea, a studiat, a scris, cu entuziasm juvenil, a urcat treptele catedrei de profesor la teologia din Arad, și a fost podoaba profesorilor dela acel institut.

Plin de avânt tineresc, înflăcărat pentru tot ce e bun și frumos, a deșteptat ochii sufletești ai tinerimii și a condus-o pe cărările bune.

Cu fapta și cu cuvântul a luptat pentru dezvoltarea sănătoasă a instituțiilor noastre bisericești, a cultivat idealismul, dreptatea și adevărul, și nu odată s'a avântat în dispute de ziare pentru triumful dreptății și al adevărului.

Și biserica a recunoscut și a răsplătit idealismul și rolul lui înflăcărat pentru triumful adevărului. Biserica a fost recunoscătoare, și dacă el rămâne pe terenul bisericesc, ar fi avut bătrânețe liniștite.

Se închide un mormânt asupra unui înalt bărbat bisericesc, care a fost decorul clerului nostru.

Se îndeletnicea cu cărțile bisericești, cu istoria bisericii noastre, cu istoria poporului său din părțile Bihorului, și cu soarta amară a preoțimei noastre din părțile acelea în cursul veacului al 18-lea.

Soartea acelei preoțimi l-a oțelit, l-a îndemnat la lucru, l-a entuziasmat și ea l-a făcut atât de dărz și de statornic în ideile și în convingerile sale.

Nu odată a citit și a cântat frumoasa sfetelnă dela înmormântări: «Acum m'am odihnit și am aflat ușurare multă».

Și acum se odihnește, acum a aflat ușurare. Pământ a fost și în pământ se întoarce.

Fiul de preot din Bihor prin hărnicie s'a înălțat, și a ajuns la treapta cea mai înaltă, care o poate da biserica unșilor săi.

Ne plecăm în fața mormântului! Partea pământescă se va da pământului. Sufletul, scânteia dela Dumnezeu, se ridică spre ceriuri la Dumnezeu.

Cu mâna sa Dumnezeu dintru neînșină într-o ființă l-a zidit, și cu chipul său cel dumnezeesc l-a cinstit. Acum l-a chemat la sine.

Odihnește, Doamne, cu dreptii pe robul Tău, și-l așază în rai! M. V.

Nr. 10259 Plen.

Preaonorăților Domni Protopresbiteri! Onorată preoțime eparhială! Iubit popor credincios al arhidiecezei noastre greco-orientale române din Transilvania

Trista știre, că arhiepiscopul și mitropolitul nostru

VASILIE MANGRA

azi în 1/14 a luni curente la 9 ore a. m. a răposat în Budapesta, se aduce la cunoștința Onoratului cler și credincioșilor mireni ai arhidiecezei.

Fericitul în Domnul, după o consfătuire cu asesorii consistoriali din senatul bisericesc, Joi, în 27 Septembrie a. c. a plecat la Budapesta, ca să se consulte cu Preasfinții Lor episcopii sufragani pentru convocarea Congresului național bisericesc, unde, după scurte suferințe, a încetat din viață.

Conform normelor în vigoare, întrunindu-se consistorul arhidiecezan în ședință plenară, a luat următoarele dispoziții:

1. Indată după primirea acestui circular, la toate bisericile din Arhidieceză să se tragă clopotele dimineața și la ameză, până Joi în 4/17

a luni curente, când se va face înmormântarea.

2. În Dumineca următoare după înmormântare, pentru odihna sufletului arhiepiscopului și mitropolitului răposat, în toate bisericile să se facă părăstas, la care să asiste și tinerimea școlară.

3. Acest parastas să se repețească la 40 de zile și la un an dela ziua morții.

4. Până la întregirea scaunului arhiepiscopesc și mitropolitan, la sf. Liturgie între cei morți să se pomenească arhiepiscopul și mitropolitul «Vasilie», iar la ecteniile pentru cei vii «Preasfinții cei patru patriarhi ecumenici».

În fine se aduce la cunoștința Onoratului cler și credincioșilor mireni, că pentru durata văduviei scaunului arhiepiscopesc, în sensul dispozițiilor cuprinse în § 118 din Statutul organic, toate afacerile bisericești, școlare și epitropești ale arhidiecezei le va conduce Consistorul.

Sibiu, din ședința plenară extraordinară a Consistorului arhidiecezan, ținută la 1/14 Octomvrie 1918.

Dr. Eusebiu R. Roșca m. p.,
vicar arhiepiscopesc.

Dr. Octavian Costea m. p.,
secretar consistorial.

Din viața lui Vasile Mangra

— Date biografice —

Vasile Mangra s'a născut în comuna Săldăbaj, în Bihor, la 1850, ca primul născut al unei familii preoțești, binecuvântate de Dumnezeu cu alți șapte copii mai mici.

Numele său din botez a fost Vichentie, iar numele părinților: Mihai și Maria. Carte românească a învățat în școala primară din satul său, apoi și-a continuat învățătura la școala primară de stat din Giula. A făcut studii în urmă la gimnaziul românesc din Beiuș, ca elev dintre cei mai buni, ear după absolvarea gimnaziului superior din Beiuș, s'a înscris la academia de drepturi din Oradea-mare, pentru a face studiile spre care avea mai mare atragere.

La stăruințele mamei sale, care dorea mult să-l vadă pășit pe cariera preoțească, se înscrie ca elev la teologia ortodoxă română din Arad și se decide a se dedica cu totul carierei preoțești.

S'a remarcat pe vremea când era elev de teologie prin iscusință și curaj, și mai ales prin manauarea îndemnată a condeiului. Despre aceasta a dat probe în foaia *Speranța*, înființată de dânsul cu alți colegi în Arad, în coloanele căreia a publicat articole de interes și folos.

Ca teolog fusese catihet al elevilor ortodoxi români dela liceul romano-catolic de atunci din Arad, ear după absolvarea studiilor teologice a rămas în Arad, pentru a redacta mai departe foaia «Speranța», despre care fericitul Șaguna a spus, că e cea mai bună revistă bisericească dintre toate câte se tipăresc în limba românească.

De atunci a scris mereu și a publicat prin diferitele foi românești, bisericești politice, numeroase articole mai ales istorice, bine întemeiate.

Având teologul Vichentie Mangra pregătirile cerute, studii juridice, făcute la Academia de drepturi din Oradea-mare, e instituit de profesor la secția teologică a seminarului ortodox din Arad, colaborează la foaia «Lumina» din Arad, care a luat locul *Speranței* și redactează câțiva ani și «Biserica și Școala», organul oficios al diecezei Aradului.

Ca profesor de teologie îmbracă haina monahală, tuns fiind la mânăstirea din Hodoș-Bodrog și primind

numele *Vasilie*. Ca profesor și director, a fost podoaba seminarului din Arad și mult iubit de elevii săi. Ca profesor și director de teologie a sprijinit cu bani pe mulți elevi săraci, pe alții i-a susținut însuși la teologie, pe speșele sale.

Din motive politice, guvernul țării a cerut înlăturarea sa dela catedră, și înlocuirea cu un alt profesor. Pentru a se evita conflictul cu guvernul, profesorul Mangra a fost concediat din partea Consistorului din Arad pe timp nedeterminat, lăsându-i-se beneficiile avute.

Profesorul și călugărul Mangra a intrat acum cu totul în politică, pentru care avea simț și pricepere. Era fruntaș cu trecere în partidul național român, și părerile sale au fost totdeauna cerute și ascultate. A participat la toate conferențele naționale, a fost candidat de deputat dietal cu program național, a făcut parte din deputațiunea care a mers cu memorandumul la Viena; după condamnarea și întemnițarea comitetului național român, în procesul pentru memorandum, a luat locul prezidentului de atunci Dr. Ioan Rațiu, ca prezident suplinitor și conducător al partidului național român, în fruntea unui comitet provizor.

După ieșirea membrilor comitetului național din temniță, comitetul s'a divizat în două, ear părintele Mangra a trecut pe partea celor ce erau contrari ai prezidentului Dr. Rațiu, înființând în Arad foaia *Tribuna Poporului*, mai târziu *Tribuna*.

Ca prezident al partidului a pus la cale convocarea și ținerea adunării mari de popor din Sibiu, în toamna anului 1894, pentru a protesta în contra disolvării partidului național român de pe vremea lui Hieronymi, și tot al său este meritul că s'a convocat și ținut în vara anului 1895 în Budapesta *congresul naționalităților*, care a stabilit program comun pentru românii, sârbii și slovacii din statul ungar.

Ca membru al sinodului eparhial din Arad și al congresului național-bisericesc s'a distins prin cuvântări cu mult miez și temperament.

Conflictul său cu guvernul a fost aplanat prin decedatul episcop Iosif Goldiș, care l-a înaintat la treapta de protosincol. Sinodul diecezan din Arad l-a ales în anul 1900 vicar episcopesc la Oradea-mare, și în anul 1906 episcopul Ioan I. Papp l-a înaintat la treapta de arhimandrit.

Vicarul Mangra dela Oradea-mare s'a lăsat acum de politică și a căutat să-și împlinească datorințele de conducător al consistorului dela Oradea-mare, să-și apere biserica și școala.

Ca vicar episcopesc de Oradea-mare a tipărit cartea despre «Sava Brancovici», mitropolitul martir al bisericii noastre, combătând cu argumente puternice părerile greșite care le aveau alții despre acest martir al ortodoxiei. *Academia Română*, pe temeiul lucrărilor sale istorice și a activității sale culturale, l-a ales întâi membru corespondent, ear în 1909 membru activ.

A scris și tipărit, pe lângă alte lucrări de valoare, pe vremea detronării Mitropolitului-Primat Ghenație din București, o broșură, în care a arătat îndreptățirea sfântului sinod de a destitui din scaun pe cel dovedit că a săvârșit anumite greșeli.

În anul 1902, după moartea episcopului Iosif Goldiș, sinodul electoral die Arad l-a ales cu mare însuflețire de episcop al Aradului, dar întărirea acestei alegeri din partea Coroanei n'a urmat.

După o retragere de zece ani și mai bine de pe arena politicii militante, la anul 1910, când sub noul guvern, prezidat de contele Khuen-

Hedervary, s'a înființat partidul național al muncii, al cărui suflet era contele Ștefan Tisza, și se simțea, că pentru românii din patrie începe să bată vânt mai prielnic: părintele Arhimandrit Vasile Mangra a intrat de nou în politică; și-a pus candidatura și a fost ales în Ceica (comitatul Bihorului) deputat dietal cu program guvernamental.

Dela alegerea, hirotonirea și instalarea sa de Arhiepiscop și Mitropolit și alte date

În urma morții înaintașului său, a arhiepiscopului și mitropolitului Ioan Mețianu, întâmplată în 3 Februarie n. 1916, Consistorul mitropolitan al bisericii ortodoxe române din Ungaria și Transilvania s'a întrunit în 9 și 10 Februar n. 1916 în ședință plenară în Sibiu, pentru a lua măsurile necesare în privința alegerii de Arhiepiscop și Mitropolit. Consistorul mitropolitan, prezidat de părintele episcop Ioan I. Papp al Aradului, ca locțiitor de mitropolit, a luat hotărârea, să fie convocat congresul național-bisericesc ordinar, care în anul 1915 nu s'a putut întruni din cauza războiului, și apoi să se prefacă în congres electoral, întregit cu deputații ad hoc din arhidieceza transilvană și să procedeze la actul alegerii de Arhiepiscop și Mitropolit.

Pentru întrunirea congresului ordinar s'a stabilit ziua de 17/30 Iulie 1916, ear pentru a congresului electoral ziua de 23 Iulie (5 August n.) 1916.

Alegerile congresuale s'au făcut pretutinderea la timp, ear congresul național-bisericesc s'a întrunit în 30 Iulie n. 1916 în sesiune ordinară în Sibiu, și în 5 August n. întregit cu cei 30 de deputați ad hoc din arhidieceză, s'a prefăcut în congres electoral, și după împlinirea tuturor eelor cerute de Statutul organic, în 6 August n. 1916 a procedat la alegerea de Arhiepiscop și Mitropolit.

Erau prezenți 114 deputați congresuali (din 120), cari și-au dat voturile astfel: pentru Arhimandritul Vasile Mangra, vicar episcopesc în Oradea-mare 71, pentru episcopul Dr. E. Miron Cristea al Caransebeșului 24, pentru episcopul Ioan I. Papp al Aradului 12 voturi, ear 7 bile date au fost albe. Arhimandritul Vasile Mangra a fost proclamat Arhiepiscop și Mitropolit ales al bisericii ortodoxe române din Ungaria și Transilvania.

Alesul, invitat din partea unei deputațiuni a congresului, s'a prezentat în fața înaltei corporațiuni bisericești, și comunicându-i se rezultatul alegerii, faptul, că congresul l-a ales Arhiepiscop și Mitropolit al bisericii ortodoxe române din Ungaria și Transilvania, a declarat, că se supune «*cu umilintă voinței suverane a obștei bisericii, exprimate prin votul reprezentanților sei*» și că se va sili din toate puterile a «corespunde la chemarea bisericii și a națiunii, căci în biserică și prin biserică viază neamul românesc, anghiră tare și nemișcată având în organizația constituțională a bisericii noastre»... Mulțumind pentru încredere, a terminat astfel: «Ca apostolul păcii evanghelice voi propovedui totdeauna pacea, iubirea și concordia între fiii bisericii și cetățenii patriei, fără osebire de confesiune și naționalitate. Voi aduce aminte tuturor acele sfinte cuvinte ale bisericii: «Să iubim unii pe alții, ca într'un gând să mărturisim», ca astfel, uniți toți în simțăminte creștinești și naționale-patriotice, să putem exclamă totdeauna cu fericire: Trăiască patria! Trăiască Maiestatea Sa, Impăratul și Regele nostru Francisc Iosif I. și casa domnitoare, într-o mulți fericți ani, pentru

prosperarea monarhiei și protecțiunea bisericii noastre ortodoxe naționale-române».

Declarațiile făcute s'au primit cu vii aclamări din partea congresului, și alesul a fost felicitat din toate părțile, cu graiul și prin telegrame.

Eră primul caz dela introducerea vieții constituționale în biserica noastră, că Mitropolitul nu a fost luat dintre episcopii sufragani, ca până acum, ci dintre dignitarii bisericii cari n'au încă darul arhieriei.

Alesul avea să fie supus examinării canonice prin sinodul episcopesc, înainte de a fi propus Coroanei spre întărire; dar fiindcă Arhimandritul Vasile Mangra trecuse odată prin examinarea canonică, în anul 1902, când a fost ales episcop al Aradului, sinodul episcopesc n'a mai făcut o nouă examinare. Actele electorale s'au înaintat guvernului țării, pentru a mijloci întărirea alegerii dela Coroană, cu actul despre examinarea canonică din anul 1902.

În numărul din 19 Septembrie 1916 al monitorului oficial din Budapesta, a apărut următorul act de întărire:

«La propunerea ministrului meu ungar de culte și instrucțiune publică, întăresc alegerea Arhimandritului și vicarului episcopesc gr.-or. al Oradiei-mari, *Vasile Mangra*, de Arhiepiscop și Mitropolit, alegere efectuată de congresul național-bisericesc al bisericii gr.-or. române. Dat în Viena, în 10 Septembrie 1916. *Francisc Iosif I. m. p. Iankovich Béla*, m. p.»

În 12/25 Septembrie 1916 alesul și întăritul Arhiepiscop și Mitropolit Vasile Mangra s'a prezentat în fața Majestății Sale Impăratului și Regelui Francisc Iosif I. în castelul din Schönbrunn pentru a depune jurământul de fidelitate. La acest act a participat ministrul de culte și instrucțiune publică al țării, *Iankovich Béla*, ca reprezentant al guvernului, și stegarul, principele Esterházy Miklós, ear formula de jurământ a citit-o consilierul ministerial *Marsovszky Moritz*. După depunerea jurământului, alesul și întăritul Arhiepiscop și Mitropolit Vasile Mangra a fost primit în audiență particulară din partea Monarhului. Audiența a durat jumătate de oră. Majestatea Sa s'a întreținut în mod foarte afabil cu noul cap al bisericii ortodoxe române din patrie.

Nu peste mult dela depunerea jurământului și audiența particulară, la propunerea guvernului țării, Majestatea Sa a numit pe noul Arhiepiscop și Mitropolit al bisericii ortodoxe române din Ungaria și Transilvania, Vasile Mangra, consilier intim al Majestății Sale, cu titlul de *Excelență*.

Ziua hirotonirii întru Arhieriu a noului Mitropolit și a instalării sale s'a hotărât pentru 29 Octombrie n. 1916, destinându-se în acest scop biserica ortodoxă din Oradea-mare. În Sibiu nu se putea face hirotonirea și instalarea, pentru că Consistorul arhidiecezan și cel mitropolitan se mutase din calea invaziei române la Oradea-mare și acolo funcționează.

Actul hirotonirii întru Arhieriu l-au săvârșit Duminecă în 29 Octombrie n. în biserica ortodoxă română din Oradea-mare Prea Sfinții episcopi Ioan I. Papp al Aradului și Dr. Miron E. Cristea al Caransebeșului.

În ziua premergătoare, la orele 10 dimineața, Consistorul mitropolitan s'a întrunit în ședință plenară, în care s'a făcut comunicare despre întărirea preînaltă a alegerii de Arhiepiscop și Mitropolit din 6 August n. 1916, despre depunerea jurământului din partea alesului în mâinile Majestății Sale, despre ridicarea sa la demnitatea de consilier intim al Majestății Sale, și despre săvârșirea hirotonirii și a instalării, în ziua următoare. Toate

comunicările acestea au fost luate cu plăcere la cunoștință din partea Consistorului mitropolitan, care a încredințat pe părintele episcop Ioan I. Papp al Aradului cu introducerea în scaun a noului Arhiepiscop și Mitropolit Vasile Mangra, după primirea darului arhieriei.

Seara, la orele 5, s'a celebrat apoi vecernia cea mică, de către Arhimandritul Dr. Eusebiu R. Roșca, cu asistența Protosingelilor Roman R. Ciorgariu și Dr. Iosif Traian Badescu, a protopresbiterilor Dr. Ioan Stroia și Procopiu Givulescu și a diaconilor Dr. Octavian Costea și Ioan Cioara.

După terminarea vecerniei celei mici, diaconii vestesc Arhimandritului *Vasile Mangra* faptul alegerii și al întăririi sale preînaltă de Arhiepiscop și Mitropolit al bisericii ortodoxe române din Ungaria și Transilvania, ceea ce alesul luând la cunoștință, intră în sfântul altar, se îmbracă în odăjdiile de Arhimandrit, și sub conducerea sa se începe acum vecernia cea mare și privegherea, servicii divine prescrise la sfințiri de Arhierie. În decursul vecerniei celei mari s'au cetit polihroanele, din partea episcopilor Ioan și Miron, din partea cărora s'au făcut și prescriesele ciocniri de pahare cu vin cu candidatul de arhierie. La orele 7 seara serviciul divin, premergător hirotonirii întru Arhieriu, a fost terminat.

Duminecă, în 16/29 Octombrie 1916, s'a făcut adevărata hirotonire, în cursul sfintei liturgii, celebrate prin episcopii bisericii noastre, Ioan al Aradului, și Miron al Caransebeșului. Candidatul a făcut închinăciunile cuvenite în fața sfințelor icoane, a înaintat treptat pe covorul cu vulturul, simbol de energie, și ajuns în fața episcopilor a dat, la întrebările puse, răspunsurile referitoare la dreapta sa credință, la cunoștințele sale despre canoane, despre instituțiile bisericii pe care va avea să o cărmuească, precum și cu privire la învățăturile părinților bisericesti.

Candidatul a fost purtat în jurul sfântului prestol de părinții episcopi, între sunetul cântărilor bisericesti, și după punerea mâinilor și invocarea darului sfântului Duh, a fost îmbrăcat în ornate arhieresti, i s'a pus mitra pe cap și cărja în mâna dreaptă, și a fost prezentat credincioșilor din partea episcopilor.

Terminându-se sfânta liturgie, Arhiepiscopul și Mitropolitul Vasile Mangra e condus de episcopul Ioan I. Papp al Aradului la scaunul arhieresc, care i se dă în stăpânire, cu o vorbire ocazională, în care părintele episcop a spus următoarele:

»Prin aceasta te declar de introdus cu solemnitatea prescrisă în scaunul de Arhiepiscop al Transilvaniei și de Mitropolit al bisericii ortodoxe naționale române din Ungaria și Transilvania. Deși acest scaun nu e propriul zisul scaun arhieresc și mitropolitan, ci este numai simbolul aceluia scaun, cu toate acestea te declar de introdus definitiv și astfel această introducere este deplină, în scopul de a-ți începe activitatea, și până ce se va restabili ordinea de mai înainte, și până ce-ți vei putea schimba sediul și centrul arhidiecezei și al mitropoliei»...

În ornate arhieresti rostește, după terminarea vorbirii episcopului Ioan al Aradului, Arhiepiscopul și Mitropolitul Vasile Mangra vorbirea de instalare, zicând:

«Să nu socotiți, că am venit să stric legea sau prorocii. Nu am venit să stric, ci să plînesc».

(Mat. V. 17.)

«Preasfinții Părinți Episcopi!»

«În temeiul alegerii săvârșite de congresul național al bisericii ortodoxe române din Ungaria și Transilvania, și în puterea decretului de

întărire al Majestății Sale, Impăratului și Regelui nostru Francisc Iosif I. cu darul ce vi s'a dat de sus, m'ați sfințit astăzi, pe mine, celce nu mă pot lăuda decât întru neputințele mele, împreună slujitor și cărmuitor bisericii lui Hristos, predându-mi toiagul autorității arhieresti, asupra turmei cuvântătoare, ca celor ascultători să le fie toiagul razim și întărire, ear pentru cei neascultători toiag de constrângere și de certare. M'ați investit cu chipul supremului arhieriu, având să îndeplinesc întreita lui dregătorie, de învățător, de preot, și cea împărătească, sau ocărmitoare.

Implinirea acestei întreite slujbe se impune prin legea evangheliei în primul rând episcopilor, căci poruncă a dat Hristos apostolilor săi și prin ei episcopilor și preoților, ca să învețe toate neamurile. (Mat. 28. 19.)

Mijloacele prin care se învață, se răspândește și se întărește învățătura, sânt catedra sau școala, și amvonul sau predica. Preotul e dascăl sau predicator. «Buzele preotului vor păzi știința și legea vor cercă din rostul lui», zice Domnul prin gura profetului Malah'ia (II. 7.) «Că păstori după inima lui sânt aceia, cari pasc cu știința și cu învățătura». (Ieremia III. 15.) De aceea legiueste canonul apostolesc 58 ca: Episcopul sau presbiterul, neputând grijă de cliros sau de popor, și neînvățându-i pe ei buna cinstire de Dumnezeu, să se afurisească, ear stăruind în nepurtarea de grijă și în lenevire, să se caterisească.

Preoția s'a instituit cu scop de a cultivă, de a propaga și a apăra religiunea. Ea este scutul și păzitoarea învățaturii și a moralei împotriva rătăcirilor și a filosofiei mincinoase. Cum va conservă dar preotul acest prețios depozit, dacă nu-l va cunoaște? Cum va apăra adevărurile religiunii și ale moralei, dacă nu le cunoaște? Cum va învăța cel fără învățătură? Fără putere de a învăța de pe amvon și necapabil de a îndrepta la mărturisire, preotul nu poate nici să împiedece săvârșirea păcatelor prin învățătură, nici să le curețe prin pocăință. Neștiința care se poate impută unui simplu credincios, este criminală la un preot. Laicul se poate apăra câte odată pentru rătăcirile sale, cu neștiința, aruncând vina asupra păstorului său, care lipsit de învățătură l-a lăsat să rătăcească, ori el însuși l-a învățat rău. Dar preotul ce justificare va avea pentru criminala sa neștiință? Ceeace poate să justifice pe unul, mărește vina și pedeapsa celui alt. «Poporul meu se nimicește din lipsa de știință. Pentru că ai lăpădat știința, și eu te voi lăpăda pe tine, ca să nu preoțești mie», zice Domnul, prin rostul profetului Osie. (Osie VI. 6.)

Unii socotesc, că se poate suplini lipsa științei cu pietatea și curăția vieții; dar greșesc. Preotul ori cât de pietos, curat, cumpătat, umil și îndurător va fi, nu va produce tot fructul dorit, de nu va avea și știința neapărată stării sale. Isus Hristos n'a poruncit să se arunce în întunerecul cel mai din afară, unde este plâns și scrâșnirea dinților, numai servitorul necredincios, ci și cel nefolositor, sau netrebnic. (Mat. 25. 30.) N'a zis să se taie și să se arunce în foc numai pomul neroditor, ci și cel ce nu face poame bune. (Mat. VII. 19.)

Pentru aceea sfântul apostol Pavel nu încetează a recomanda învățacelui său Timotei a se aplică din toate puterile sale la citirea, la meditația scripturii și la instruarea credincioșilor. «Ci te fă pildă credincioșilor cu cuvântul, cu petrecerea, cu dragostea, cu duhul, cu credința, cu curăția. Păzește citirea și învățătura, că aceasta făcând și pe tine te vei mântui, și pe cei ce te vor asculta». (I. Timotei 4. 12. 16.) Sfinții părinți deasemenea amintesc clerului în scrie-

rile lor datorința de a se perfecționa în știință, pentru a învăța pe popoare și a lucra cu succes la mântuirea sufletelor. «Fără știință, zice fericitul Augustin, este imposibil a agonisi virtuțile, care fac viața cea sfântă, și care ne dreg cu siguranță peste stânci la scopul cel adevărat, la fericirea eternă».

Un laic fără știință poate să fie sfânt, dacă nu are sarcina și răspunderea sufletelor; dar un preot nu se poate mântui pe sine și pe alții, decât prin știință. Judecător pus pentru a împăca cu o măsură înțeleaptă cerințele dreptății cu ale milei, dacă el n'a studiat și n'a aprofundat numeroasele legiuri, pe care trebuie a le aplica, va compromite prin hotărâri arbitrare sacra judecătorie, ce el exercitează; doctor al sufletelor, dacă el nu știe regulile acestei arte sublime, se află fără mijloace de vindecare în fața boalelor spirituale, pe care trebuie să le vindece, ba adeseori mâna sa imprudentă va irita și învenina ranele de care se va atinge; dascăl în biserica lui Dumnezeu, dacă nu posedă deplin știința religiunii, el lasă în întunec regiunile, ce trebuie să lumineze.

Lipsei de știință și de cuvenita cultură teologică a preotului se atribuie faptul întristător, că amvoanele bisericilor noastre în partea cea mare stau amuțite, în cât se pare, că tocmai asupra noastră s'au împlinit cuvintele profetului Amos: «Eată vin zile, zice Domnul, și voi trimite foamete pe pământ, însă nu foamete de pâine, nici sete de apă, ci foamete de a se auzi cuvântul lui Dumnezeu. Și vor alergă împrejur, cercând cuvântul Domnului și nu-l vor afla». Amos. 8. 11. 12.)

Preocuparea noastră de căpetenie va fi așadar, ca să restabilim onoarea amvonului, să dăm poporului preoți după porunca Domnului, cari îl vor paște cu știință și învățătură, și în acest scop vom căuta să ridicăm nivelul învățământului teologic prin reforma seminariilor și întemeierea unei academii, sau facultăți teologice.

Dar preotul nu e învățător și predicator numai, ci și administrator al înfricoșatelor și preasfintelor taine. «Așa să ne socotească pe noi omul, zice sf. apostol Pavel, ca de niște slugi ale lui Hristos și ispravnici ai tainelor lui Dumnezeu». (I. Cor. III. 9. IV. 1.)

Omul, prin învățătură și prin predică, ajunge la cunoașterea adevărilor religiunii, nu însă la fericirea veșnică, la unirea cu Dumnezeu, scopul final al religiunii. Aceasta se va ajunge și dobândi prin comunicarea sfințelor taine.

Isus Hristos, ca Arhieriu etern, însuși a așezat serviciul dumnezeescilor taine, învățând neconținut, că cel mai esențial scop al venirii sale pe pământ a fost, ca să se aducă pe sine jertfă pentru mântuirea lumii. «Eu sânt pâinea cea vie, care s'a pogorât din cer; ear cel ce va mânca din pâinea aceasta, viu va fi pe veci, și pâinea care eu voi da, trupul meu este, pe care-l dau pentru viața lumii». (Ioan VI. 51.) Aceasta este jertfa cea fără de sânge, care o săvârșește preotul în sfânta liturgie. «În privirea acestui înalt și sfânt oficiu al preoției, zice Ioan Gură de aur, preoția se exercitează pe pământ, dar face parte din lucrurile cerești; acest rang cu drept cuvânt se cuvine preoției, pentru că ea nu este instituită nici de înger, arhanghel, sau de vre-o putere supranaturală, ori creată, ci de Duhul Sfânt. El a voit, ca fiind îmbrăcate în corp să exerciteze acest oficiu cu totul îngeresc. De aceea preotul, care este însărcinat cu acest oficiu, trebuie să fie așa de curat, ca și cum ar fi în cer, printre puterile supranaturale».

«Dar când invoacă sfântul Duh și celebrează înfricoșatul sacrificiu, preotul atingând așa de aproape cu mâinile sale pe suveranul stăpân al universului, spune-mi în ce rang îl punem?» întrebă Sf. Ioan Gură de aur. «Ce sanctitate de sentimente religioase nu avem drept să cerem dela el? Ce caste trebuie să fie aceste mâni, ce curată această limbă, ca instrumente ale celor mai strălucitoare taine!»

Evident, că ori cât de înaltă și întinsă va fi cultura științifică a preotului, fără o bună și temeinică cultură morală, fără a fi împodobit cu virtuțile evanghelice, nu-i va aduce folos esențial în servirea sa, ba uneori poate fi mai mult vătămătoare decât folositoare, pentru că în preot nime-nă nu voește să vadă un om de natură comună, ci îl voește inger, liber de toate slăbiciunile oamenilor, cum se exprimă sf. Chrysostom. Pentru aceea zice Sf. Ioan Damaschin: «Sau nu învăță, sau învăță prin moravuri, ca nu prin cuvinte să chemi, ear prin moravuri să alungi».

De fapt s'a constatat cu durere prin rapoartele consistoriilor eparhiale către sinoade și către congresul național-bisericesc, că în multe părți ale mitropoliei noastre moravurile popoului s'au stricat, credința religioasă a slăbit și dragostea față de biserică și așezămintele ei a răcit. Isvorul acestui rău, căutându-l nu l-am putea găsi numai în popor, ci în multe cazuri în exemplele cele rele, în viața nebisericască a preoților, că asupra acelor se rapoartă asprele muștrări ce le face Dumnezeu prin profetul Isaia: «Pentru voi pururea se hulește numele meu între neamuri». (Isaia, 52. 5).

Păcatele unui om de rând se pierd în umbră și nu au urmări, decât pentru el; dar scandalul comis de un om pus sus, ca o privesc pentru ceilalți, este un fel de flagel public. Pentru că la cei ce șed în locul înalt al preoției, zice Sf. Ioan Gură de aur, ori cât de puțin ar uita unde se găsească, cele mai mici slăbiciuni ale lor se privesc ca mari crime, pentru că în general, mărirea păcatului se măsoară nu după natura lucrării, ci după rangul celui ce păcătuiește.

De aici urmează pentru noi datoria imperativă, ca paralel și deodată cu reforma, învățământului teologic să reformăm și viața internă a seminariilor noastre, să dăm preoților o educație bisericască, să-i supraveghem de aproape, ca să nu fie ne-băgător de seamă de darul ce li s'a conferit prin punerea mânilor arhieresti, ca zelul pastoral nu numai să nu slăbească, ci tot mai mult să se încălzească. Că preotul fiind silitor și mijlocitor între Dumnezeu și om, el trebuie să aibă totdeauna liberă apropiere și îndrăznire către Dumnezeu, ca fără rușinare să mijlocească în tot timpul, nu numai pentru sine, ci și pentru alții. Și spre a-i ține la înălțimea datoriei, vom reînoi și aplică conștient și de rigoare legile canonice și disciplinare ale bisericii.

Dar pentru exercitarea cu deplin succes a direcției sale de învățator, întru luminarea spirituală a credincioșilor, și de săvârșitor al sfintelor taine, spre sfîntirea acelor, preotul are neapărată trebuință de autoritate și de puterea de a stăpâni și a governa sufletele oamenilor; această autoritate și putere el o primește în taina preoției prin transmisiune dela Isus Hristos, care ca împăratul cerurilor pe pământ s'a pogorât și cu oamenii a petrecut, întrebându-l autoritatea și

puterea sa împărătească pentru mântuirea noastră. «Bucură-te, fiica Sionului, saltă fiica Ierusalimului, iată împăratul tău vine la tine drept și mântuitor, a căreia împărăție nu va avea sfârșit», cum învață biserică în simbolul credinței.

În conducerea și guvernarea spirituală a credincioșilor, în prudenta purtare și tractare cu oamenii, în știința de a le da povătuirile necesare, nu numai în biserică, ci și afară de biserică, în diferitele referințe și cazuri ale vieții lor, se cuprinde toată puterea morală a preotului, tot secretul autorității și chemării sale. Pentru aceea, cu dreptate zice Sf. Grigorie Teologul, că a direge pe om este arta artelor și știința științelor.

Credincioșii bisericii nu trăiesc singuri și izolați, ci în societatea tuturor cetățenilor, cari alcătuiesc statul. Oamenii fiind egali, în respectul originii și al lui Dumnezeu, ei nu formează, după expresiunea Sf. Vasile, decât un popor și o frățietate (Epist. 161. 1.) «Dumnezeu ne-a creat frați, zice Lactanțiu, ca să ne iubim unii pe alții și să ne bucurăm de egalitatea noastră». (Lact. Div. Inst. VI. 10.) De aici speciala chemare a preotului, de a povățui pe credincioșii săi în toate afacerile și relațiunile cu concetățenii lor, a cultivă și propaga iubirea și bunăînțelegerea cu toți fiii patriei.

Biserica ortodoxă orientală, din care face parte și biserică noastră națională ortodoxă română, nu s'a constituit niciodată stat în stat, ci a respectat totdeauna principiul evanghelic: dați celece sânt ale Cezarului Cezarului și cele ce sânt ale lui Dumnezeu lui Dumnezeu, recunoscând dreptul statului în afacerile ce privesc organizația și activitatea sa exterioară, «jus circa sacra», dreptul de supraveghere și de pază (jus inspiciendi et cavendi), ca nu cumva prin activitatea exterioară și prin dispozițiuni unilaterale să lucreze în contra statului și intereselor lui.

Din acest raport de drept dintre stat și biserică, pentru conducătorii spirituali ai popoului naște înalta îndatorire de a cultivă și a propaga iubirea față de patrie și spiritul de ordine și de supunere la legile statului și rânduelilor stăpânirii civile. «Căci nu este stăpânire, fără numai dela Dumnezeu, și stăpânirile care sânt, dela Dumnezeu sânt rânduite. De aceea, celce se împrivește stăpânirii sale, rânduielii lui Dumnezeu se împotrivesc». (Rom. 13. 1. 2.)

Am ținut de datoria mea de a pune în vedere aceste adevăruri evanghelice, pentru prestigiul bisericii noastre, ca credincioșii ei, și îndeosebi conducătorii spirituali ai popoului, preoții de toate stările, să știe trage din ele concluziunile și învățăturile cuvenite, că biserică ortodoxă a mers totdeauna mână în mână cu statul, sprijinindu-se reciproc. În consecință, asemenea tuturor bunilor fii ai patriei, preotul bisericii naționale ortodoxe române dator este a conlucra din toate puterile sale la binele comun și la fericirea patriei, cu cuvântul și cu fapta, căci lucrând pentru binele comun al patriei, păstorul totodată conlucra la fericirea familiei și a popoului său, care se cuprinde în fericirea patriei. Preotul mai ales trebuie să cultive legăturile iubirii reciprope și ale frățietății cu cetățenii patriei, fără osebire de limbă și de confesiune, pentru a înfăptui unirea tuturor, când patria e în pericol și are nevoie de apărarea fiilor săi.

Încât pentru mine, îndreptar și normă vieții îmi vor fi cuvintele prorocului David: «Făclie picioarelor mele legea ta, Doamne, și lumină cărărilor

mele». (Ps. 118. v. 105.) Căutând ca dreptatea, legalitatea și corectitatea să domnească de sus până jos, pe toate terenele vieții noastre bisericesti, ținând cu tărie, ca să fie respectată de toți și întru toate autonomia și constituția bisericii noastre ortodoxe naționale române, — voi stăru prin armonica conlucrare cu Prea Sfinții Episcopi, în înțelesul legii bisericii și al sfintelor canoane, pentru îmbunătățirea vieții interne bisericesti, cum și pentru înaintarea culturai și a bunăstării materiale a popoului.

Cu aceasta îmi sfârșesc juruința mea de arhieru al bisericii ortodoxe naționale române, și mulțumind cu recunoștință măritului congres bisericesc care m'a ales, mulțumesc cu omagială supunere și cu devotament fiesc Maiestății Sale, Împăratului și Regelui nostru Francisc Iosif I., că a binevoit preagrațios a mă întări, mulțumesc înaltului guvern, care a binevoit a mă recomanda, și Prea Sfinților Voastre, cari prin chemarea Sfântului Duh ați binevoit a osteni pentru mine. Mulțumesc îndeosebi P. S. Sale Dlui Episcop al Aradului, care a ostenit și pentru îndeplinirea scaunului mitropolitan și instalarea mea în acest scaun.

Trăiască M. Sa, Împăratul și Regele nostru Francisc Iosif!

Trăiască Alteța Sa, moștenitorul de tron, Arhiducele Carol Francisc Iosif și toată casa domnitore!

Trăiască iubita noastră patrie ungară!

Darul Domnului nostru Isus Hristos și dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea sfântului Duh să fie cu voi cu toți. Amin.»

Intreg publicul din biserică, numărös și ales, a aclamat viu pe noul cap al bisericii ortodoxe române din patrie după terminarea vorbirii.

Au urmat recepțiunile la reședința Arhiepiscopului și Mitropolitului Vasile Mangra și apoi banchetul, cu toate, al căror șir l-a deschis însuși Mitropolitul Vasile, ridicând paharul întru sănătatea și îndelunga viațuire a Maiestății Sale, gloriosului Împărat și Rege Francisc Iosif I. căruia biserică noastră trebuie să i mulțumească autonomia și reînființarea mitropoliei independente.

În cuvinte foarte elogioase a fost sărbătorit Mitropolitul Vasile în cursul banchetului din partea mai multor oratori, ear telegrame de felicitare a primit dela toți frunțașii vieții publice, fără deosebire de limbă și lege.

Arhiepiscopul și mitropolitul Vasile Mangra și-a început activitatea imediat în ziua după instalare, Luni, 30 Octomvrie n. 1916 când a prezidat și condus ședința plenară a Consistorului mitropolitan, ear în ziua următoare a prezidat și condus ședința plenară a Consistorului arhidiecezan, luând parte după acestea la toate ședințele diferitelor senate ale Consistorului arhidiecezan, pe care le-a condus cu tact și înțelepciune; ear credincioșilor săi din arhidieceza transilvană li-a adus la cunoștință consacrarea întru arhieru și întronizarea sa, deci luarea conducerii arhidiecezei transilvane, prin pastorală dată în 16/29 Octomvrie 1916, ziua hirotonirii și a instalării sale.

Dovezi grăitoare despre activitatea sa nepregetată, în calitate de cap al bisericii, sânt — pe lângă circularele și pastoralele sale întocmite cu grijă și înțelepciune, — pașii întreprinși cu deplin rezultat pentru ajutorarea pe timpul războiului a preoțimii ortodoxe române lipsite de avere, cu

mijloace bănești de câteva sute de mii de coroane, votate de comisiunea regnicolară. Imprejurările dificile și critice, în care s'au putut realiza stăruințele arhiepiscopului, sânt prea cunoscute și n'au trebuință de a fi repetate.

Consistorul arhidiecezan, precum și consistorul mitropolitan, își întrerupseră activitatea în Sibiu în 4/17 Septemvrie 1916 și au continuat-o în Oradea-mare, până în 1 Iulie n. 1917, când s'au întors earăș în centrul arhidiecezei.

În 20 August n. 1917 Mitropolitul Vasile Mangra conduce în fața Maiestății Sale, în palatul regal dela Buda, episcopatul bisericii ortodoxe române din patrie, pentru a asigura pe noul monarh despre credința statornică și alipirea sinceră a clerului și popoului, pe care-l reprezintă față de tron și persoana Maiestății Sale.

Suveranul, în răspunsul său, zice: «asigur pe fiecare membru al bisericii greco-orientale române, că doresc să respectez pentru totdeauna religia și drepturile bisericii D-voastre».

În toamnă și în eamnă urmează demersurile în chestiunile școlare, pe urma ordinațiunii ministrului ungar de culte și instrucțiune publică. În primăvară afacerea comisariilor la sinoadele eparhiale, și alte lucrări, ce vor fi judecate la timpul său de istoricul nepărtinitor.

Moartea sa

Despre încetarea din viață a mitropolitului s'a dat din Budapesta următoarea telegramă, Luni în 14 Octomvrie n.:

Arhiepiscopul și Mitropolitul greco-oriental român, *Vasile Mangra* a suferit astăzi dimineața un atac de apoplexie în hotelul «Bristol».

Înainte cu o zi sosise în capitală. Duminecă seara s'a culcat la timpul obișnuit. Luni dimineața la 6 ore a chemat servitorul, căci se simțea rău.

— Chemați un medic! — i-a zis.

A venit îndată Doctorul Martin Samson.

Ajutorul medical ce i s'a dat imediat, n'a putut să-l mai salveze. Mitropolitul a încetat din viață după ora opt.

Inmormântarea

În ziua de Joi, în 4/17 Octomvrie 1918, la ora 10 înainte de amiază, se va face înmormântarea rămășițelor pământești ale regretatului arhieru, și anume în Budapesta, în cimiterul *Ke-repes*.

Consistorul arhidiecezan va fi reprezentat la înmormântare prin o delegațiune condusă de I. P. C. Sa părintele Dr. Eusebiu R. Roșca, arhimandrit și vicar arhiepiscopesc, și compusă din asesorii consistoriali părinții: Matei Voileanu, Lazar Triteanu și Dr. Vasile Bologa. Din Sibiu a mai plecat la Budapesta și revizorul școlar, Dr. Nicolae Regman.

Testamentul răposatului Arhiepiscop și Mitropolit Vasile Mangra îl vom publica în numărul proximal ziarului nostru.

Redactor responsabil:

Dr. Nicolae Regman